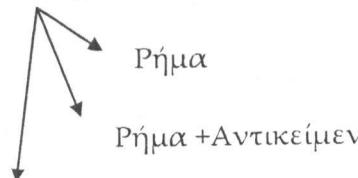

ΠΡΟΤΑΣΗ

ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ

1. Υποκείμενο
2. Κατηγόρημα

Πρήμα (συνδετικό) + Κατηγορούμενο

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

1. Ονοματικοί

Ομοιόπτωτοι

Επερόπτωτοι
(ουσιαστικά, επίθετα,
αντωνυμίες)

Επιφρ. προτάσεις
& μετοχές

Επιφρήματα

Ονόματα
(σε πλάγιες πτώσεις)

2. Επιφρηματικοί

Απαρέμφατα
Κατηγορούμενα

Εμπρόθετα
σύνολα

Επεξήγηση (ουσιαστικό, ονοματική πρόταση)

Παράθεση (ουσιαστικό, αναφορική πρόταση)

Κατηγορηματικός

(πᾶς, ἄπας, σύμπας, μόνος, ὅλος, ἔκαστος, αὐτός, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, ἀναρθρα
επίθετα, αντωνυμίες, κατηγορηματικές μετοχές)

Επιθετικός

(επίθετα, αντωνυμίες, επιθετικές αναφορικές μετοχές, επιθετικές αναφορικές προτάσεις)

©Disney / Pixar

ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

A. ΚΥΡΙΟΙ (=απαραίτητοι) ΟΠΟΙ

- 1) Υποκείμενο
 - 2) Κατηγόρημα

Μορφές κατηγορήματος

α. Ρήμα

1

P

Π.χ. (1) Ο νεανίας γελᾶ.

1

P

Π.χ. (2) Ο παις λούεται.

β. Ρήμα συνδετικό + Κατηγορούμενο

Y P σ. K

Π.χ. Αἱ οἰκίαι , εἰσὶ παλαιά.

γ. Ρήμα μεταβατικό + Αντικείμενο ή αντικείμενα

γ Ρ μετ. Α

Π.χ. (1) *Oι στρατιώται ὥρυττουσι τάφον.*

Υ Π μετ. Α (έμμ.) Α (άμ.)

ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὸ πῦρ.

В. ПРОΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

- 1) Ονοματικοί → Ομοιόπτωτοι

 - Παράθεση (π.χ.: Ὄμηρος, ὁ ποιητής, ἡν Ἑλλην).
 - Επεξήγηση (π.χ.: Αὕτη ἐστὶν ἡ πατρὶς ἡμῶν, Ελλάς).
 - Επιθετικός προσδιορισμός (π.χ. Ασωπὸς εἶχε δύο παιδας).
 - Κατηγορηματικός προσδιορισμός (π.χ. Κατέκαυσαν ὅλην τὴν πόλιν).
 - Ετερόπτωτοι → Ονόματα σε πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική)
 - Π.χ. Τα ἔπη τοῦ Ομήρου δύο εἰσίν. (γενική του δημιουργού)
 - Οἱ πονηροὶ ὄμοιοι ἀλλήλοις εἰσίν. (δοτική αντικειμενική)
 - Κύρος ἡν ἀγαθὸς τὰ πολεμικά. (αιτιατική της αναφοράς)

2) Επιρρηματικοί

 - Επιρρηματικές μετοχές (π.χ.: Απέπλεον πολεμήσοντες)
 - Επιρρηματικές προτάσεις (π.χ.: Ξαν ἵς φιλομαθής, ἔσῃ πολυμαθής)
 - Ονόματα σε πλάγιες πτώσεις (π.χ.: Ζηλώ σε τού πλούτου).
 - Εμπρόθετοι προσδιορισμοί (π.χ.: Εἴπωμεν περὶ εἰρήνης).
 - Επιρρήματα (π.χ.: Οὐκ ἔπραξαμεν όρθως).
 - Επιρρηματικά κατηγορούμενα (π.χ.: Ζήνων ἀφίχθη ιριταιος).
 - Απαρέμφατα της αναφοράς ἡ του σκοπού (π.χ.: Περικλῆς ἡν δεινὸς λέγειν).
 - (π.χ.: Θηβαῖοι ἥλθον πολεμῆσαι)

Δομικά στοιχεία

- I) Ομοιόπτωτοι Ονοματικοί Προσδιορισμοί: Παράθεση – Επεξήγηση, Επιθετικός – Κατηγορηματικός Πρ. *
- II) Ετερόπτωτοι Ονοματικοί Προσδιορισμοί (πλ. πτώσεις): Γενική – Δοτική – Αιτιατική
- III) Επιρρηματικοί Προσδιορισμοί: Εμπρόθετοι – Καθαρά Επιρρηματικοί Πρ.

Ορισμός:
Ο νοματικό = όταν είναι ονόματα (ουσιαστικό ή επίθετο) ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Αν συμφωνούν στην πτώση με τον προσδιοριζόμενο όρο, λέγονται ομοιόπτωτοι αλλιώς, ετερόπτωτοι.

Ορισμός:
Ε πιρηματικό = όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως το ρήμα.

* → Επιθετικός = το επίθετο που προσδιορίζει ομοιόπτωτα ένα ουσιαστικό και αποδίδει σ' αυτό μια μόνιμη, σταθερή και γνωστή από πριν ιδιότητα.

Ρόλο επιθέτου επίσης έχουν:

- αντωνυμίες, αριθμητικά, μετοχές
- προσηγορικά ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα, αξίωμα, τάξη, ιδιότητα και προσδιορίζουν τις λέξεις ἄνηρ, γυνή, ἄνθρωπος, θυγάτηρ, παῖς.
- κύρια ονόματα γεωγραφ. όρων, όταν είναι του ίδιου γένους και αριθμού και προτάσσονται με το άρθρο.
- γεν. πτώση ουσιαστικού ή επίρρημα ή εμπροθ. προσδ. με άρθρο.

π.χ. Ἀπέστειλαν πεντήκοντα και έκατόν ναῦς.

Οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες δικαιότατα θαυμάζονται.

Τά καλῶς πραχθέντα ἔργα δόξαν φέρει.

Δεινόν ἐστι προέσθαι δυστυχοῦντας ἄνθρωπους πολίτας.

‘Ο Πηνειός ποταμός ῥεῖ διά μέσου τῶν Τεμπῶν.

‘Ο τοῦ βασιλέως θρόνος χρυσοῦς ἐστι.

Τάς μεγάλας ἡδονάς οἱ ἐν καιρῷ πόνοι παρέχονται.

→ Κατηγορηματικός = ο ομοιόπτωτος προσδ. που εκφέρεται με επίθετο ή επιθετική μτχ. και αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει μια ιδιότητα στιγμιαία, μεταβλητή και παροδική.

π.χ. 'Ο Άγησίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε.
Οἱ πολέμιοι ἐνέπρησαν τάς ναῦς ἐρήμους.

Ως κατηγορηματικοί προσδ. χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

άκρος, μέσος, ἔσχατος, πᾶς, ἄπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, αὐτός, ἕκαστος

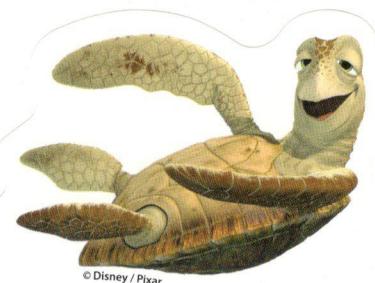
π.χ. Μόνοι οἱ θεοί ἀνευ λύπης διάγουσιν.

Σημείωση 1: Με áρθρο τα προηγούμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επίθετ. προσδ.

Σημείωση 2: Η ύπαρξη áρθρου σημαίνει πάντοτε επιθετ. προσδ., ενώ η ἔλλειψή του συνεπάγεται κάποτε κατηγ. προσδ.

π.χ. Τέμνει τῷ ὄξεῖ πελέκει. (επιθ. πρ.)
Τέμνει ὄξεῖ τῷ πελέκει. (κατηγ. πρ.)

[Πηγή: "Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής", εκδ. Μεταίχμιο]

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΘΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ: προσδίδει μια ιδιότητα μόνιμη και σταθερή στο ουσιαστικό που προσδιορίζει. Συνήθως είναι έναρθρος.

Ως επιθετικός προσδιορισμός τίθεται:

α) Επίθετο

π.χ. οι άγαθοι άνδρες

β) Επιθετική μετοχή

π.χ. ό συμφέρων.

γ) Αντωνυμία (ειδικά οι δεικτικές)

π.χ. οι ήμετεροι πρόγονοι.

δ) Αριθμητικό επίθετο

π.χ. Ένταυθα έμειναν ήμέρας τρεις.

ε) Άρθρο + γενική

π.χ. ή Έλλήνων άρετή.

στ) Άρθρο + επίρρημα

π.χ. οι νῦν άρχοντες.

η) Άρθρο + εμπρόθετος προσδιορισμός

π.χ. ό πρός τους βαρβάρους ύμνος.

θ) Κύρια γεωγραφικά ονόματα + άρθρο (όταν προσδιορίζουν τους γεωγραφικούς όρους και συμφωνούν κατά γένος, αριθμό και πτώση).

π.χ. ό Εύφρατης ποταμός.

ι) Προσηγορικά ουσιαστικά που δηλώνουν επάγγελμα, ηλικία, εθνικότητα, ιδιότητα και τάξη.

π.χ. γέρων άνήρ.

Προσοχή: Όταν το γεωγραφικό κύριο όνομα μπαίνει μετά από το γεωγραφικό όρο ή στην ίδια πτώση ή στη γενική, είναι παράθεση.

π.χ. ή πόλις οι Ταρσοί.

π.χ. τό όρος τῆς Ιστώνης.

ΘΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ: το επίθετο χωρίς άρθρο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό αποδίδοντάς του **μία προσωρινή και παροδική ιδιότητα**.

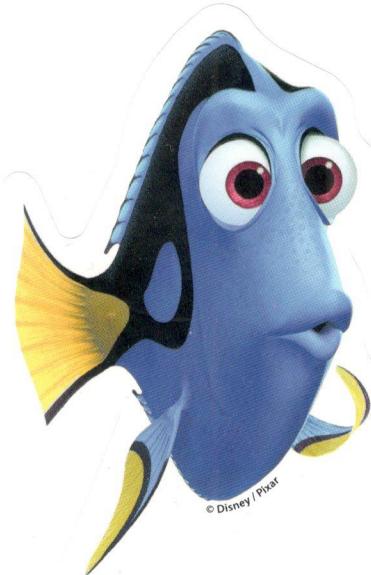
Ως κατηγορηματικός προσδιορισμός τίθεται :

α) Επίθετο

π.χ. Κατέλαβον τάς κώμας έρήμους.

β) Επιθετική μετοχή π.χ. Έναυμάχησαν οι Αθηναῖοι διεσπαρμέναις ταῖς ναυσὶ.

γ) Κατηγορηματική μετοχή π.χ. Ο κήρυξ ηὗρε τούς άνδρας διεφθαρμένους.

δ) Αντωνυμία

π.χ. Τοσαύτη ἡ πρώτη παρασκευή πρός τόν πόλεμον διέπλει.

Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί λαμβάνονται συνήθεστα :

1) τα επίθετα:

πᾶς, ἄπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, ἄκρος, μέσος, ἐσχατος

* Με ἀρθρο είναι επιθετικοί προσδιορισμοί και έχουν συνήθως άλλη σημασία :

ὁ ἄκρος = ο ακρινός, ο εξαίρετος, ὁ μέσος = ο μέτριος, ὁ ἐσχατος = ο τελευταίος.

2) οι αντωνυμίες :

αὐτός (= ο ίδιος)

ἐκαστος (= ο καθένας)

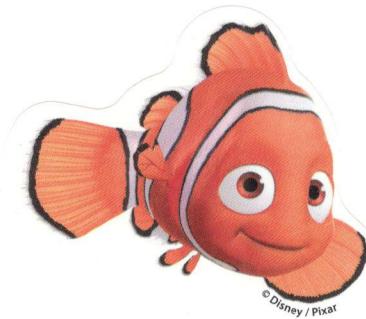
ἐκάτερος (= ο καθένας από τους δύο)

ἔτερος (= άλλος)

ούδετερος (= κανείς από τους δύο)

μηδετερος (= κανείς από τους δύο)

ἀμφότεροι (= και οι δύο).

© Disney / Pixar

◆Πως διακρίνουμε τον επιθετικό απ' τον κατηγορηματικό προσδιορισμό:

α) Αν και το ουσιαστικό και το επίθετο δεν έχουν ἀρθρο είναι πάντα επιθετικός.

π.χ. ἀγαθός ἀνήρ.

β) Αν και το ουσιαστικό και το επίθετο έχουν ἀρθρο είναι πάντα επιθετικός.

π.χ. ὁ ἀγαθός ἀνήρ.

γ) Αν μόνο το επίθετο έχει ἀρθρο είναι πάντα επιθετικός.

π.χ. ὁ ἀγαθός ἀνήρ.

δ) Αν μόνο το ουσιαστικό έχει ἀρθρο είναι κατηγορηματικός.

π.χ. ἀγαθός ὁ ἀνήρ.

⊕Π ΑΡΑΘΕΣΗ: Η παράθεση είναι συνήθως ουσιαστικό που τοποθετείται κοντά σε ένα άλλο ουσιαστικό ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός και του παραθέτει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα. Η παράθεση είναι **γενική ἐννοια**, ενώ ο όρος που προσδιορίζει είναι μερική ἐννοια. Βρίσκεται κανονικά μετά το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

π.χ. Σάμιος ὁ ναύαρχος.

Αναλύεται σε αναφορική πρόταση (μεταφράζεται με: ο οποίος-η οποία-το οποίο).

Ως παράθεση τίθεται :

α) Ουσιαστικό / ουσιαστικοποιημένο επίθετο

π.χ. 'Υμᾶς ἀκούω τούς Λακεδαιμονίους.

π.χ. 'Ἐπραξαν ταῦτα δὶ' Εύρυμάχου, ἀνδρός Θηβαίων δυνατωτάτου.

β) Επιθετική μετοχή

π.χ. 'Ἐπορεύθησαν ἐς Ἀπολλωνίαν, Κορινθίων οὗσαν ἀποικίαν.

γ) Αναφορική πρόταση

π.χ. Λεωτυχίδης, ὅσπερ ἡγεῖτο τῶν ἐν Μυκάλη Ἑλλήνων,
ἀπεχώρησεν ἐπ' οἴκου.

• **ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ:** Η επεξήγηση είναι συνήθως ουσιαστικό και τοποθετείται κοντά σε ένα ουσιαστικό γενικό και αόριστο ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός του και το επεξηγεί.

Βρίσκεται κανονικά μετά το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

Είναι **μερική έννοια** ενώ ο όρος που επεξηγεί είναι γενική.

Στη μετάφραση της επεξήγησης χρησιμοποιούμε τη λέξη δηλαδή.

Ως επεξήγηση τίθεται:

α) ουσιαστικό

π.χ. Θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ ἀπώλετο, λιμῷ.

β) ἀναρθρο ἢ ἐναρθρο απαρέμφατο.

π.χ. Κάκεϊνο φημί, δεῖν τούς παιδας ἐπί τά καλά ἄγειν.

γ) δευτερεύουσα ονοματική πρόταση (ειδικές, ενδοιαστικές, αναφορικές, πλάγιες ερωτηματικές).

π.χ. Οὐ τοῦτο λέγω, ὦς οὐ δεῖ ιέναι. (ειδική)

→ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις :

- 1) Ὁ Άσωπός δύο μὲν παιδας εἶχεν, εἴκοσι δὲ θυγατέρας.
- 2) Νόμους γεγραμμένους οὐκ ἔθηκεν Λυκοῦργος.
- 3) Ἰππεύς τις προσήλαυνε ιδρούντι τῷ ἵππῳ.
- 4) Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὅλην τὴν πόλιν βλάπτει.
- 5) Ἡ τοῦ σώματος ἰσχύς γηράσκει.
- 6) Πᾶσαι αἱ πόλεις φίλιαι ἔσοιντο.
- 7) Δύο ναῦς ἀγγέλους ἐπεμψαν, Σαλαμινίαν καὶ Πάραλον.
- 8) Ὁμολογοῦνται τρεῖς εἶναι πολιτεῖαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, τυραννίς καὶ ὀλιγαρχία καὶ δημοκρατία.
- 9) Ἅγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ Τισσαφέρνῃ τούς πρέσβεις ἐκέλευσε.
- 10) Ὁ τε Πολέμαρχος ἦκε καὶ Ἀδείμαντος ὁ τοῦ Γλαύκωνος ἀδελφός.

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΛΙΟΡΙΣΜΟΙ

A. ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ

Η γενική που προσδιορίζει ουσιαστικό ή επίθετο καλείται γενική προσδιοριστική και είναι **10 ειδών**:

- Γενική διαιρετική, π.χ. Ὡλθον τινες **τῶν πολιτῶν**.
- Γενική του περιεχομένου, π.χ. Οὗτος ἐστι τοῖχος πλίνθου.
- Γενική της ύλης, π.χ. Ἀγέλη **βοῶν**.
- Γενική κτητική, π.χ. Αὕτη ἐστι ἡ οἰκία **τοῦ πρυτάνεως**.
- Γενική του δημιουργού, π.χ. Ἀθλος **Θησέως**.
- Γενική της ιδιότητας, π.χ. Παῖς τριῶν **έτῶν**.
- Γενική της αξίας, π.χ. Ούκια δέκα **μνῶν**.
- Γενική της αιτίας, π.χ. Ἐνοχος **ἀσεβείας**.
- Γενική υποκειμενική, π.χ. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων (= οἱ Ἑλληνες ἐνίκησαν).
- Γενική αντικειμενική, π.χ. Οίκοδομησις **τῶν τειχῶν** (= οίκοδομοῦσι τὰ τεῖχη).

B. ΣΕ ΔΟΤΙΚΗ

Η δοτική που προσδιορίζει ουσιαστικό ή επίθετο καλείται **δοτική αντικειμενική**. Δοτική αντικειμενική δέχονται κυρίως επίθετα που σημαίνουν ωφέλεια ή βλάβη, φιλία ή έχθρα, υποταγή, ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση κλπ.

Παραδείγματα:

- α. Πᾶς τύραννος ἔχθρος **τῇ ἐλευθερίᾳ** ἐστί.
- β. Ἐπλάσαντο εἰκόνα όμοια **τῷ νεκρῷ**.

C. ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

Η αιτιατική που προσδιορίζει ουσιαστικό ή επίθετο σημαίνει κυρίως **αναφορά**.

Αιτιατικές της αναφοράς είναι συνήθως : τὸ εὔρος, τό ὕψος, τό πλῆθος, τό ὄνομα κλπ.

Παραδείγματα :

- α. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς **τὴν φύσιν** (= διαφέρει ως προς τη φύση).
- β. Οὗτος ἐστὶ δεινὸς **τὴν μορφήν** (ως προς τη μορφή).

ΩΝα χαρακτηρίσετε τους υπογραμμισμένους ετερόπτωτους προσδιορισμούς:

1. Κῦρος καλός ἦν τό εἶδος καὶ φιλάνθρωπος τὴν ψυχήν.
2. Εβδόμην ἡμέραν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐτετελευτήκει.
3. Φυγή τῶν Πελοποννησίων ἐγένετο εἰς Χίον.
4. Παρέλαβον οἱ Αθηναῖοι τίν *ήγεμονίαν* διά τό Παυσανίου μῖσος.
5. Οκτώ σταδίων τεῖχος.
6. Πολύ τοῦ στρατεύματος ἐκινδύνευσε διαφθαροῦντα.
7. Ατρέως υἱοί ἥγον Αχαιούς ἐπί Τροίαν
8. Περί τό δάσος ἐφυτεύθη ἄλσος δένδρων
9. Η ἀποστασία τῶν Αθηναίων

Άσκηση:

◊Να χαρακτηρισθούν οι ομοιόπτωτοι και ετερόπτωτοι προσδιορισμοί:

- Άλεξανδρος, ό βασιλεὺς, ὡνομάσθη μέγας.

ΕΜόνοι οι θεοὶ ἄνευ λύπης διάγουσιν.

- Ἡλθεν Άλκετας ό ἐν τῇ ἡπείρῳ ὑπαρχος.

ΕΤοῦτο μαρτυρεῖ ό λόγος τῶν ποιητῶν.

- Βασιλεύει ἐν Ἀδῃ ό ἀδελφὸς τοῦ Διὸς Πλούτων.

ΕΗ τῶν ἐναρέτων ὁμιλία ἀσκησις ἀρετῆς ἐστιν.

- Αἱ πηγαὶ τῶν ποταμῶν ἐν τοῖς ὅρεσίν εἰσιν.

ΕΚαταλαμβάνει Θρασύβουλος τὴν Φυλήν, χωρίον ισχυρόν.

- Τὸν Μιλήσιον ληστὴν, Θεόπομπον, Λύσανδρος εἰς Λακεδαιμονια ἔπειμψεν.

- Ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος Κίμων, ό Μιλτιάδου.

ΕΔεῖ βοηθεῖν τοῖς παροῦσι συμμάχοις.

- Σὺ ἐποίησας ἀξίως τῆς πατρίδος.

ΕΟμηρος, ό ποιητής, "Ελλην ἦν.

- Λύσανδρος παρέπλει εἰς Λάμψακον οὗσαν σύμμαχον τῶν Αθηναίων.

ΕΟ νόμος Λυκούργου λιτότητα ἡξίου παρὰ πάντων Λακεδαιμονίων.

ΕΓάιος, ό ὑπατος, Πύρρω, τῷ βασιλεῖ, εὐχεταὶ χαίρειν.

- Ό μέλας ζωμὸς τροφὴν τοῖς Λακεδαιμονίοις παρεῖχε.

- Ό Λυδῶν βασιλεὺς, Κροῖσος, ἐνομίζετο πλουσιώτατος πάντων.

- Ἰππεῖς ώφέλιμοι τῷ στρατεύματί εἰσιν.

- Ἀστυάγης Κῦρον, τὸν τῆς θυγατρὸς υἱὸν, καλὸν ίμάτιον ἐνέδυσεν.

ΕΠεικλῆς τοῦτων ἐγένετο μαθητής, Αναξαγόρου καὶ Δάμωνος.

- Οἱ ἐκ Σπάρτης ὀπλῖται τῷ ἀναρίθμῳ στρατῷ τοῦ βασιλέως διαμάχεσθαι ἐτόλμησαν.

- Τοῖς πλείοσι βουλευταῖς ἔδοξε τοὺς τῶν πρέσβεων λόγους μὴ δέξασθαι.

ΕΟι ἔχθροὶ κατέκαυσαν τὰς ναῦς ἐρήμους.

